

LIBRIS

We know
books

ROBERT HARRIS

München

Traducere din limba engleză și note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA
București

1

Puțin înainte de ora unu, în după-amiaza zilei de 27 septembrie 1938, domnul Hugh Legat, membru al serviciului diplomatic al Majestății Sale, era condus la masă lângă una dintre ferestrele înalte ale restaurantului Ritz de la Londra, comanda o sticlă mică de Dom Pérignon din 1921, pe care nu și-o permitea, își deschidea exemplarul din *The Times* la pagina șaptesprezece și începea să citească pentru a treia oară discursul pronunțat în ajun de Adolf Hitler la Berlin Sportpalast.

DISCURSUL LUI HERR HITLER

ULTIM AVERTISMENT ADRESAT PRAGĂI

PACE SAU RĂZBOI?

Din când în când, Legat ridică ochii spre intrarea din capătul opus al sălii. Poate că imaginația îi juca feste, dar avea impresia că nu numai oaspeții localului, ci și chelnerii, care se deplasau pe covorul dintre scaunele tapițate într-o nuanță roz-închis, erau neobișnuit de tăcuți. Nu se auzea nici un râset. Prin sticla groasă a ferestrelor, care bloca orice zgomot, se vedea un grup de vreo cincizeci de muncitori, unii dintre ei dezbrăcați

până la brâu în vremea umedă, săpând tranșee înguste în Green Park.

„Nimeni, nicăieri în lume, n-ar trebui să mai pună la îndoială faptul că aici nu vorbește un bărbat sau un conducător, ci întregul popor german. Știu că, în acest moment, întregul popor – milioane de oameni – este de acord cu fiecare cuvânt al meu (*Heil*).“

Îl ascultase în direct la BBC. Discursul metalic, neîndurător, amenințător, autocompătimitor, lăudăros – impresionant, în felul lui odios – fusese punctat de pumnii cu care Hitler lovea tribuna și de vacarmul celor cincisprezece mii de voci urlându-și entuziasmul. Zgomotul era inuman, nepământesc. Părea să iasă la suprafață dintr-un misterios fluviu subteran și să se reverse prin difuzoare.

„Îi mulțumesc domnului Chamberlain pentru eforturile sale și îl asigur că poporul german nu-și dorește altceva decât pacea. L-am mai asigurat, și subliniez acum, că atunci când această problemă se va rezolva, Germania nu va mai avea revendicări teritoriale în Europa.“

Legat își scoase stiloul și sublinie acest pasaj, apoi altul, o referință anterioară la Acordul Naval Anglo-German:

„Un astfel de tratat este justificat moral dacă cele două națiuni se angajează solemn să nu-și declare niciodată război. Germania este animată de această voință. Să sperăm că cei care nutresc convingeri similare vor prevala în rândul poporului britanic.“

Lăsă ziarul deoparte și își scoase ceasul de buzunar. Era tipic pentru el să poarte micul accesoriu la capătul unui lanț, iar nu la încheietură, ca majoritatea bărbaților de vârsta lui. Nu avea decât douăzeci și opt de ani, însă părea mai bătrân – chipul palid, gesturile măsurate, costumul închis la culoare. Făcuse rezervația la restaurant cu o zi înainte, când criza încă nu

izbucnise. Acum se simțea vinovat. Îi mai acorda femeii încă cinci minute, după care avea să fie nevoit să plece.

La unu și un sfert îi zări imaginea printre florile din fața peretelui de oglinzi cu rame poleite. Stătea la intrarea în restaurant, înălțată pe vârfuri, uitându-se în jur nedumerită, cu gâtul lung și alb întins, cu bărbia împinsă în sus. O studie câteva clipe ca pe o străină, întrebându-se cum ar fi găsit-o dacă n-ar fi fost soția lui. „O figură specială“ era caracterizarea pe care o primea de obicei. „Nu neapărat frumoasă.“ „Nu, dar atrăgătoare.“ „Pamela este ceea ce s-ar numi rasă pură.“ „Da, extrem de rasată și într-o ligă superioară celei în care joacă bietul Hugh...“ (Auzise acest comentariu, fără voia lui, la petrecerea de logodnă.) Îi făcu semn cu mâna și se ridică în picioare. În sfârșit, îl văzu, îi zâmbi, îi răspunse la semne și se îndreptă spre masa lui. Îmbrăcată cu o fustă strâmtă și un taior de mătase, își croia rapid drum printre mese, făcând să se întoarcă mai multe capete.

Îl sărută apăsător pe gură, cu respirația puțin întretăiată.

- Scuze, scuze, scuze...

- N-are nimic, abia am ajuns și eu.

În ultimele douăsprezece luni învățase că era mai bine să n-o întrebe unde fusese. Pe lângă poșetă, avea la ea o cutie mică de carton. O așeză pe masă în fața lui și își scoase mânușile.

- Credeam că ne-am înțeles fără cadouri, o muștră.

Deschise capacul. Niște ochi goi, sticloși, se holbau la el din centrul unui craniu din cauciuc negru, cu rât din metal. Tresări și schiță un gest de retragere.

- I-am dus pe copii să probeze măștile de gaze. Am înțeles că trebuie să le pun mai întâi lor. Va fi un test

de devotament matern, nu-i așa? Își aprinse o țigară. Pot să primesc ceva de băut? Sunt deshidratată.

El îi făcu un semn chelnerului.

- Doar o sticlă de jumătate?

- Am de lucru după-amiază.

- Îmi închipui că ai! Nici nu eram sigură c-o să vii.

- Ca să fiu cinstit, n-ar fi trebuit. Am încercat să te sun acasă, dar nu erai.

- Ei bine, acum știi unde am fost. Există explicație mai inocentă? Zâmbi și se aplecă spre el. La mulți ani, dragul meu, îi spuse când ciocniră.

Târânoapele muncitorilor din parc se ridicau și coborau ritmic.

Comandă rapid, ignorând meniul: fără antreuri, filé de limbă-de-mare de Dover, cu salată verde. Lui însă nu-i venea să se gândească la mâncare, căci nu reușea să scape de imaginea celor doi copii ai lor cu măștile de gaze pe chip. John avea trei ani, Diana, doi. Cât îi bătuseră la cap să nu alerge prea repede, să se îmbrace bine, să nu bage în gură jucării sau creioane, fiindcă pot fi murdare! Lăsă cutia jos și o împinse ușor cu piciorul sub masă, ca să n-o mai vadă.

- S-au speriat?

- Sigur că nu. Au crezut că totul este un joc.

- Știi că uneori exact așa mi se pare și mie? Chiar când citești telegramele, uneori ți se pare că ai de-a face cu o glumă sinistră. Acum o lună, situația părea rezolvată, apoi Hitler s-a răzgândit.

- Ce-o să se întâmple în continuare?

- Cine poate spune? Posibil, nimic, zise, simțind nevoia să transmită optimism. Încă se discută la Berlin - cel puțin când am plecat eu de la birou.

- Și dacă s-ar opri negocierile, când ar începe?

El îi arată titlul din *The Times* și ridică din umeri.

- Cred că mâine.

- Serious? Așa de repede?

- Declară că va trece frontiera cehă sâmbătă. Experții noștri militari estimează că ar avea nevoie de trei zile ca să-și pună artileria și tancurile pe poziții. Asta înseamnă că trebuie să înceapă mobilizarea mâine. Aruncă ziarul înapoi pe masă. Șampania căpătase un gust acid. Știi ceva, hai să schimbăm subiectul.

Din buzunarul interior al sacoului scoase o cutiuță de bijuterii.

- Oh, Hugh!

- S-ar putea să fie prea larg, o avertiză.

- Vai, dar e splendid! Își strecură degetul în inel, ridică mâna și-l examinează în lumina candelabrului, făcând să strălucească piatra albastră. Ești un adevărat vrăjitor! Credeam că nu avem bani.

- Nu avem. A fost al mamei.

Se temuse că-l va considera meschin, dar, spre surprinderea lui, Pamela întinse mâna peste masă și o așeză peste a lui. Avea pielea rece. Îl bătu pe încheietură cu degetul ei lung, elegant.

- Ești un scump.

- Mi-aș fi dorit să închiriem o cameră, începu el brusc. Să petrecem toată după-amiaza în pat. Să uităm de Hitler, să uităm de copii.

- Atunci, de ce nu te ocupi? Cine ne-ar putea opri?

Îi susținu privirea cu ochii ei mari, albaștri; Legat avu revelația că o spusese doar fiindcă știa că nu se va întâmpla.

Un bărbat tuși politicos în spatele lui.

- Domnule Legat?

Pamela îi dădu drumul la mână. Se întoarse și îl văzu pe șeful de sală într-o postură pătrunsă de

propria-i importanță, cu palmele împreunate ca pentru rugăciune.

- Da?

- Downing Street 10 la telefon, pentru dumneavoastră.

Avusese grijă să o spună suficient de tare ca să fie auzit și la mesele din jur.

- La naiba! Legat se ridică și puse șervetul pe masă. Te rog să mă scuzi. Trebuie să răspund.

- Înțeleg. Du-te să salvezi lumea, zise ea fluturând din mână. Putem să luăm prânzul împreună în altă zi.

Începu să-și strângă lucrurile în poșetă.

- Așteaptă-mă un minut. Chiar trebuie să vorbim, o rugă.

- Hai, du-te.

Ezită o clipă, conștient că era urmărit de ceilalți clienți.

- Nu pleca, te rog.

Îl urmă pe șeful de sală înspre recepție, cu ceea ce spera că este o expresie neutră pe chip.

- M-am gândit că veți avea nevoie de intimitate, domnule.

Șeful de sală deschise ușa unui birou mic. Pe masă se vedea un telefon cu receptorul pus alături.

- Mulțumesc. Îl ridică și îl puse la ureche, apoi așteptă ca omul să închidă ușa în urma lui. Legat la telefon.

- Îmi pare rău, Hugh. Recunosc vocea lui Cecil Syers, unul dintre colegii săi din cancelaria privată. Mi-e teamă că trebuie să te întorci imediat. Situația este pe cale să se complice. Te caută Cleverly.

- S-a întâmplat ceva?

La capătul celălalt al firului se înregistrează o mică pauză. Secretarii privați erau instruiți să plece întotdeauna de la premisa că operatorul telefonic trăgea cu urechea.

- Se pare că discuțiile au luat sfârșit. Omul nostru se întoarce acasă.

- Am înțeles. Vin imediat.

Lăsă receptorul la loc în furcă și rămase paralizat o clipă. Oare asta însemna să simți istoria pe pielea ta? Germania avea să atace Cehoslovacia. Franța avea să declare război Germaniei. Marea Britanie avea să ia partea Franței. Copiii lui aveau să poarte măști de gaze. Abandonând fețele de masă albe, din olandă, clienții de la Ritz aveau să se ghemuiască prin tranșeele săpate în Green Park. Era prea mult pentru el.

Deschise ușa și se repezi în restaurant. Personalul localului se ridicase însă la înălțimea legendarei sale eficiențe. Masa lor era deja debarasată.

Nu reuși să prindă un taxi în Piccadilly. Se plimbă o vreme pe marginea trotuarului, agitându-și ziarul la fiecare taxi care trecea pe lângă el. Până la urmă renunță, dădu colțul pe St. James's Street și începu să coboare colina. Din când în când se uita pe partea cealaltă, sperând să-și vadă soția. Unde plecase așa, în grabă? Dacă se îndreptase direct spre casă, în Westminster, ar fi trebuit s-o ia în aceeași direcție cu el. Mai bine să nu se gândească la asta. Să nu se gândească niciodată la asta. Deja transpira în căldura neobișnuită pentru acea perioadă a anului. Simțea cum i se lipește cămașa de spinare pe sub costumul lui clasic, cu vestă. Cerul era închis, amenințând cu o ploaie care refuza să mai vină, și de-a lungul întregului Pall Mall, în spatele ferestrelor înalte ale marilor cluburi londoneze - Royal Automobile, Reform, Athenaeum -, candelabrele străluceau în pâcla umidă.

Continuă să avanseze cu pași repezi până în capătul treptelor care coborau din Carlton House Terrace spre

St. James's Park. Aici, își găsi calea blocată de o mulțime tăcută formată din vreo douăzeci de persoane. Urmăreau ceea ce părea să fie o mică aeronavă care se ridica încet din spatele Parlamentului. Aparatul depășise lancea turnului Big Ben, oferind o imagine superbă, maiestuoasă, ireală. La distanță, la sud de Tamisa, se vedeau încă șase pe cer – mici torpile din argint, unele aflate deja la sute de metri înălțime.

– Cred că putem spune că balonul s-a ridicat, murmură bărbatul de lângă el.

Legat îl privi mirat. Își aminti că tatăl lui rostise exact aceeași expresie când venise în permisie de pe front, în timpul Marelui Război. Fusese nevoit să se întoarcă în Franța pentru că „balonul se ridicase“. La cei șase ani pe care-i avea atunci, i se păruse că părintele său pleca la o petrecere. Nu avea să-l mai vadă niciodată.

Își croi drum pe lângă grupul de spectatori și coborî în fugă cele trei șiruri late de trepte, peste Mall și în Horse Guards Road. Aici, în mijlocul întinderii nisipoase a terenului de paradă, pe durata absenței lui se mai petrecuse ceva. Răsăriseră, ca din neant, două tunuri antiaeriene. Soldații, organizați într-un lanț uman, descărcau saci cu nisip dintr-un camion cu platformă, lucrând rapid, de parcă s-ar fi temut de apariția avioanelor Luftwaffe din clipă în clipă. Un zid de saci pe jumătate ridicat înconjura o baterie de reflectoare. Un tunar învârti furios de o roată, iar unul dintre tunuri se roti și se înalță până aproape de verticală.

Legat scoase din buzunar o batistă mare, albă, din bumbac și își șterse chipul. Nu era cazul să apară roșu la față și transpirat. La cancelaria privată a prim-ministrului agitația se număra printre cele mai grele păcate.

Urcă scările spre intrarea îngustă, înnegrită de funingine în Downing Street. Pe trotuarul de vizavi de

Numărul 10, un grup de reporteri își mută atenția spre el. Un fotograf ridică aparatul, dar, când își dădu seama că nu avea de-a face cu o figură importantă, îl coborî la loc. Legat îl salută scurt din cap pe polițistul de la intrare. Ofițerul bătu o singură dată, puternic, cu ciocănelul fixat pe ușă, care se deschise ca prin magie. Intră.

Trecuseră patru luni de când fusese detașat de la Foreign Office la Numărul 10 și, de fiecare dată când venea la birou, simțea că intră într-un fel de club bărbătesc demodat – recepția cu dale albe și negre, zidurile vopsite într-un roșu Pompeii, felinarul de alamă, pendulul urmându-și propriul ritm leneș, standul din fier forjat în care se afla întotdeauna o umbrelă neagră, solitară. Paznicul îi ură o după-amiază plăcută, apoi reveni la fotoliul lui din piele și la ziarul *Evening Standard*.

Pe culoarul larg ce ducea spre partea din spate a clădirii, Legat se opri și își verifică ținuta într-o oglindă. Își îndreptă cravata, își netezi părul cu ambele mâni, își îndreptă umerii și făcu stânga-mprejur. În fața lui se afla acum ușa lambrisată, închisă, a Sălii Cabinetului. La stânga, biroul folosit de Sir Horace Wilson, de asemenea închis. La dreapta, coridorul care conducea la birourile secretarilor privați ai prim-ministrului. Casa în stil georgian degaja un calm imperturbabil.

Domnișoara Watson, cu care împărțea cel mai mic dintre birouri, era aplecată peste masa ei de lucru, exact așa cum o lăsase, ascunsă în spatele unor vrafuri de dosare, astfel că nu i se vedea decât creștetul gri. Își începuse cariera ca dactilografă pe vremea când prim-ministru era Lloyd George, despre care se spunea că alerga angajatele de la Downing Street în jurul mesei guvernului. Era greu să ți-l imaginezi alergând-o pe domnișoara Watson. Ridică ochii spre el din spatele meterezelor de hârtie.

- Vezi că te caută Cleverly.

- E cu prim-ministrul?

- Nu, îl găsești în biroul lui. Prim-ministrul este în sala de consiliu cu cei trei mari.

Legat scoase un sunet între oftat și mormăit. La jumătatea drumului, pe coridor, vâri capul în biroul lui Syers.

- Salutare, Cecil. Ia zi, cât de rău am încurcat-o?

Syers se roti cu scaunul. Era un bărbat mic de înălțime, cu șapte ani mai în vârstă decât Legat, în permanență, irepresibil și adeseori enervant de vesel.

- Cred că ți-ai ales o zi proastă pentru prânzul romantic, bătrâne. Sper că doamna nu s-a supărat, zise coborând vocea compătimitor.

Mai demult, într-un moment de slăbiciune, Legat lăsase să se întrevadă într-o discuție cu Syers că avea probleme acasă. Ajunsese să regrete amarnic.

- Nu, chiar deloc. Lucrurile merg cum nu se poate mai bine. Ce s-a întâmplat la Berlin?

- Se pare că totul a degenerat într-o tiradă de-a lui Herr Hitler. Schiță o lovitură cu pumnul în brațul scaunului: „*Ich werde die Tschechen zerschlagen!*“

- Oh, Dumnezeu! „Îi voi zdrobi pe cehi!“

O voce cu inflexiuni militare se auzi pe culoar:

- Ah, Legat, ai ajuns!

- Curaj, șopti Syers.

Legat făcu un pas în spate și se întoarse spre chipul prelung și mustăcios al lui Osmund Somers Cleverly, cunoscut de toți, din rațiuni inexplicabile, drept Oscar. Șeful cancelariei private a prim-ministrului îi făcu semn cu degetul să-l urmeze.

- Trebuie să-ți mărturisesc că sunt dezamăgit de tine, Legat, și mai mult decât surprins. Prânz la Ritz în mijlocul unei crize internaționale? Presupun că așa merge la voi, la Foreign Office. În nici un caz aici.